

авангарде с античким филозофом. Показујући да су дела руских песника и уметника XX века настајала у полемици с бесмртним идејама великих мислилаца, аутор и овим поглављем сведочи излазак авангарде изван оквира времена у вечност, која јесте муза сваке уметности.

„Бука руске авангарде” садржи готово несагледив опсег тема које се тичу руске књижевности, уметности и филозофије, што је чини апсолутно незаобилазним штивом ма ког нивоа сусрета са руском и светском културом уопште. Међутим, ширина истраживања не остварује се на уштрб дубине мисли. У свим текстовима драгоцене научне чињенице преплићу се и допуњују, преносећи знање као тајну у коју се посвећују они изабрани, спремни да прихвате изазов и живе авангарду попут Корнелије Ичин.

Др Василиса ШЉИВАР
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
vasilisa.sljivar@yahoo.com

РЕХАБИЛИТАЦИЈА ПИСАНЕ РЕЧИ

Богдан Чиплић, *Изабрана дела*, Банатски културни центар – Културни центар Војводине „Милош Црњански”, Ново Милошево – Нови Сад 2021

Банатски културни центар у сарадњи са Културним центром Војводине „Милош Црњански”, пред читаоце је донео изабрана дела једног од готово заборављених српских писаца друге половине двадесетог века, Богдана Чиплића, свестраног ствараоца чије дело је скрајнуто непрочитано у довољној мери, оној мери коју би бар изискивала његова некадашња важност. Приређивачи ових *Изабраних дела*, књижевни критичари Виктор Шкорић, Милана Поучки, Бојана Поповић, Гордана Свиленгаћин и Ненад Станојевић, покушали су да одгонетну разлоге за изостанак значајније рецепције Чиплићевих дела крајем друге половине двадесетог века, једним новим читањем прозних, поетских и драмских остварења, као и есејистике коју је писао Богдан Чиплић, али и анализирајући друштвени и политички контекст у којем је стварао. Издање *Изабраних дела* у шест томова састоји се од два романа, књиге изабраних прича, изабраних песама, изабраних драма и књиге позоришних мемоара.

Богдан Чиплић (Нови Бечеј, 2. новембар 1910 – Београд, 23. јун 1989) био је српски књижевник и преводилац. Дипломирао је етнологију на Филозофском факултету у Београду, а потом и радио као асистент на етнологијској катедри Филозофског факултета. Након Другог светског рата био је управник Српског народног позоришта. Такође, био је дописник дневних

листова *Полиџика*, *Дан*, *Слободна Војводина*, а био је запослен и као лектор и уредник београдских *Вечерњих новостии*. Објавио је преко двадесет књига песама и девет романа. Писао је и драме које су извођене у домаћим позориштима, као и краћа прозна остварења.

Приредивши за штампу управо приповетке Богдана Чиплића, под насловом *Стравична звона*, као први том у овом првом колу *Изабраних дела*, Виктор Шкорић у предговору индикативног наслова, „Несуђени Чиплић”, указује на то да историја српске књижевности није дала „сложну и финалну оцену о књижевном раду Богдана Чиплића”. Посебно је, по речима Шкорића, речита контрадикција између некадашње вредности и значаја који су придавани књижевном делу овог аутора и данашње „запуштености”.

Шкорић истиче да ни Богдан Чиплић, попут већине тадашњих књижевних стваралаца, одмах након Другог светског рата, није

одолео да пише приповетке инспирисане недавно завршеном народноослободилачком борбом, али је значајан обрт код њега што се у тим приповеткама не велича сама борба против окупатора, колико се осветљавају човекови унутрашњи конфликти. Управо та реч – конфликт, најбоље описује срж Чиплићевих приповедака.

Богдан Чиплић је сликао хипокризију војвођанског „гражданства” и то ће бити једна од његових кључних тема, без обзира на књижевну врсту кроз коју је посматрао овај проблем. По њему, грађански сталез је представљао све оно што је било вештачко, лажно и наметљиво, што је гушило и угрожавало живот слободног човека у Војводини.

На крају предговора, Виктор Шкорић истиче неколико разлога који су довели до тога да име Богдана Чиплића у српској књижевности буде скрајнуто. Иако је рецепција његовог дела у прошлости била веома добра, након пишчевог удаљавања од књижевности падало је готово потпуно у заборав и његово књижевно дело. Као други разлог, Виктор Шкорић наводи наизглед парадоксалну чињеницу да је аутор једнако квалитетно стварао и прозна и поетска и драмска дела.

Парадоксално, али за очување књижевне заоставштине много је повољније по писца да буде изразит на једном књижевном пољу, што ће учинити да се и остале његове сфере интересовања проучавају и брижно сачувају.

Као трећи разлог, приређивач наводи податак да је Богдан Чиплић поетички био веома близак многим писцима чија су дела наишла на снажнији пријем, како у тадашњој Југославији тако и шире. Четврти разлог, идеолошке природе, представљало је то што је ондашња комунистичка пропаганда, која је све више узимала маха и на крају готово потпуно,

дугим годинама индоктринације, захватила широке слојеве читалачке публике, обавила свој део посла да се преко главнине тема, које су опседале Чиплића као аутора, пређе као преко неважних и реакционарних. А посебно тамо где је била (или требала да буде) природна и најближа читалачка публика Богдана Чиплића, у Војводини, тамо је индоктринација била толико узела маха да су, иако су у њој живели Срби о којима је писао Чиплић, то били сасвим неки други Срби. Међутим, Чиплић, у тренуцима кад је достигао своје приповедачке врхунце, једнако као што је био апологета, био је и велики критичар српских мана и девијација. Једноумље није трпело ширину перцепције.

Други том *Изабраних дела* Богдана Чиплића, роман *Ђура Јакшић*, приредио је аутор ових редова. Наведени биографски подаци, топоними значајни у биографији аутора, као и стваралачки подухвати Богдана Чиплића, не само да се укрштају са животним токовима јунака његовог романа, Ђуре Јакшића него на једном вишем нивоу препознавања и разумевања као да се дотичу један другог аутор и јунак романа. Ђура Јакшић није био само српски сликар или српски песник, он је носио у себи драму и судбину читавог народа. Као и увек кад су у питању велики духови, као духовни радар, примају и у себи носе све оно што чини дух народа, све оно што се у појединцима не развије до краја, што им се никада не прикаже, све оно, на крају, што сами називају судбином.

Ђура Јакшић је, тако, као и Богдан Чиплић, имао амбивалентан однос према српској култури, што је видљиво посебно у његовом односу према Новом Саду. Опис Новог Сада у овом роману Богдана Чиплића је, због тога, изузетно занимљив. Вероватно и из тог разлога што је дух Новог Сада посебно познавао, каже на једном месту приповедач, *дебели, тојни Нови Сад*. Он је са једне стране *српска Ајшина*, која тако привлачи духове попут Ђуре Јакшића, а са друге стране то је средина која показује све лицемерје новог духа Јужне Угарске. Као Тонио Крегер Томаса Мана, кога грађани желе да ухапсе, а уметници га терају од себе и ни једнима ни другима не припада, тако и Чиплићев Јакшић не припада ни обичном народу, сељацима нити припада малограђанима којих се гнуша, нити може да остане у Новом Саду који љуби руке. Не случајно, одабран јунак романа открива нам и самог аутора на један специфичан начин. Стога, штампање овог романа у оквиру *Изабраних дела* Богдана Чиплића представља изузетан подухват Банатског културног центра и Културног центра „Милош Црњански” са више аспеката.

Пети и шести том *Изабраних дела* приредила је Бојана Поповић, обједињавајући у ова два тома Чиплићево бављење позоришном уметношћу.

Богдан Чиплић се 1937. године сели из Кикинде у Нови Сад, где ради као гимназијски професор. Након две године понудио је листу *Дан* да бесплатно пише позоришне критике. Уређивачки одбор понуду је прихватио

и он је закорачио у тако жељени позоришни живот Новог Сада. После ослобођења, у фебруару 1945. године постављен је за секретара СНП... На место управника СНП постављен је 1. августа 1947. године,

пише Бојана Поповић. Пети том носи наслов *Изабране драме*, док шести том насловом евоцира положај Српског народног позоришта, *Трајом Мезимчејџа србској* и представља, како каже наслов предговора шестом тому, интимну историју Српског народног позоришта.

Бојана Поповић наводи како Чиплић признаје да је на његово писање позоришних критика утицала превелика амбиција да постане битно име у критици. Са друге стране, писање критика у листу *Дан* донело му је могућност да учи, чита и студира све у вези са позориштем. У позоришним критикама Богдан Чиплић писао је и о томе који је задатак позоришта. На првом месту издвајао је његову васпитну улогу. Сматрао је да је један од битнијих задатака позоришта да негује домаћу драму:

Драмска књижевност рођена на нашем тлу мора имати сигурног ослонаца у народном позоришту. Без пажње позоришта према домаћем драмском стваралаштву не може бити опстанка домаћем драмском писцу нити његовом делу. Кад кажем пажња, мислим, наравно, на то да једно велико позориште мора играти дела савремених домаћих аутора (Богдан Чиплић, „Поводом пет драмских представа Војвођанског народног позоришта”, *ЛМС*, књ. 368, 1951, стр. 114).

У својим мемоарским записима Чиплић је говорио и цензури у позоришту. О томе Бојана Поповић каже:

Описује како је на пробама пред премијеру у гледалишту седео шеф политичке полиције и бележио сваку сумњиву реч. Посебно су цензури били подвргнути комади домаћих аутора. Такође, говори и како су неки напреднији комади мењани како би постали безбеднији. Као драстичан пример цензуре издваја антифашистичку представу *Бела болесиј* Карела Чапека, која је не само забрањена него су редитељу и његовој жени глумици дали отказ.

О свом послу управника, Чиплић пише детаљније и открива да је толико био посвећен да је и спавао у позоришту, у канцеларији, како не би губио време. Бојана Поповић наводи у предговору *Изабраним драмама* да је Богдан Чиплић писао драме и позоришне критике готово четрдесет година.

Прву драму *Неверсијва* написао је почетком тридесетих година 20. века и у режији брата Милоја комад је постављен у Новом Бечеју. Осим драма играних на сцени Српског народног позоришта, које доносимо у овој књизи (*Усиомена на Соренио*, *Над њојом њоја*, *Варалица у Бечеју*,

Тракийај о слушкињама, Кайлар и цар), Чиплић је написао и друге драме... За драму *Концерт за две виолине* добио је другу награду на конкурс у савремену, домаћу драму у Новом Саду 1952, али драма није постављена на репертоар... Осим оригиналних драма Чиплић је имао и премијеру драматизације *Пој Ђира и њој Сјира* у Српском народном позоришту, 17. марта 1949, у режији Јована Виловца.

Милана Поучки приредила је за штампу роман *На велико и на мало*, као трећи том *Изабраних дела*, роман за који је аутор добио награду Владе НР Србије 1946. године. У предговору, који носи наслов „Богдан Чиплић – нови а стари јер је велики а не мали”, Милана Поучки пише:

Новобечејац који је живот провео у великим градовима – Новом Саду, Београду и Темишвару – крајем 30-их година прошлог века редовно је објављивао позоришне критике, стога не чуди што и овај роман има обрисе драме.

Гордана Свиленгаћин приредила је четврти том *Изабраних дела* под насловом „Песме”.

Прва збирка песама Богдана Чиплића, *Пољана*, објављена је у Новом Бечеју... 1930. године, свега неколико месеци након што је најмлађи Чиплић, Милоје, први пут ухапшен због револуционарних идеја. Богдан је у то време имао двадесет година и био студент етнологије у Београду, дописник *Југословенској дневника* и аутор у *Лейтхойсу Мајнице српске*,

пише Гордана Свиленгаћин у предговору који носи наслов „Богдан Чиплић, доброћудни песник равнице”.

О збирци песама *Слајко њавославље*, Гордана каже:

Збирка *Слајко њавославље* објављена у Београду 1968. године, коначно је поставила Чиплића на пиједестал који му је припадао. Доделивши му награду Матице српске (1968), књижевна критика га је званично уврстила у антологијске личности српског песништва. Чиплић гради свет Слатког православаља дугим стиховима и спорим ритмом, карактеристичнијим за развучени банатски говор, него за песништво... Поред особености Чиплићевог певања – носталгичног и топлог штимунга, архаичног речника Баната и универзалних порука – ову збирку карактерише и не-свакидашњи склоп сакралног и профаног.

Оно што је заједничко у свим овим новим читањима дела Богдана Чиплића, то је да постоји огромна дискрепанција између тишине у вези са делом овог аутора и његове комуникативности чим се отворе прве странице. Такође, приређивачи се слажу у оцени да је, у најмању руку, бизарна чињеница да име једног тако плодног писца познатог и признатог

у своје време, може да буде данас готово заборављено, и то нарочито у завичају, коме је остао привржен читавог живота. Банатски културни центар и Културни центар Војводине „Милош Црњански” овим подухватом исправљају неправду и тако подстичу, што је важније, развој унутрашње комплексности српског друштва огледањем у стваралаштву Богдана Чиплића, аутора који је књижевним делом истраживао велике теме важне за српски народ.

Ненад СТАНОЈЕВИЋ

ПАВИЦА МРАЗОВИЋ ИЛИ АПОЛОГИЈА РАДА

Павица Мразовић: жена, мајка и научница, биографско-библиографски записи, приредио Ђорђе Томић, Асоцијација гитариста Војводине, Нови Сад 2022

Монографија *Павица Мразовић: жена, мајка и научница* објављена је уочи стогодишњице рођења и двадесетогодишњице смрти (Перлез, 1923 – Нови Сад, 2003) угледне германисткиње, професорке Новосадског универзитета. Приређивач Ђорђе Томић конципирао ју је у форми биографско-библиографских записа, настојећи да осветли и приватни и професионални лик личности која је у потпуности *исцрпила своју судбину*, а притом осветлила и животне стазе многих, повлашћених да се као родбина, пријатељи, ученици и студенти, колеге, и сарадници у њеним научним подухватима, затекну у њеном кругу.

Након уводне речи породице и уредника, штампан је интервју Павице Мразовић са Свенком Савић у којем на четрдесетак страна, почетком новог миленијума, јунакиња ове књиге евоцира и сумира свој животни пут. Следе сећања на њу из пера потомака – ћерке Иване Мразовић Радовић, сина Милоша Мразовића, и унукe Павице Радовић – а потом и она из перспективе колега, ученика и пријатеља (Евгеније Ђурендић, Вере Шоти и Мирјане Живанов). Средишњи део чини фото-документација, а потом домаћи и страни германисти (Ђорђе Томић, Олга Стојановић Фрешет, Марија Добренов Мајор, Улрих Енгел и Томислав Бекић) остављају сведочења о раду, научним донетима и месту професорке Мразовић у контексту југословенске и светске германистике. На крају, штампана је свеобухватна коментарисана библиографија Павице Мразовић. А у епилогу дата новогодишња порука унуцима.

Намењена једнако стручној јавности (лингвистима, германистима, методичарима), и такозваним обичним читаоцима, као све вредне (ауто-)биографске књиге, и књига Павице Мразовић и о Павици Мразовић, неискрпан је извор „порука” и значења. Рођена у Перлезу, у Банату, где јој